

Učiteljski Tovarš.

~~~~~
List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dné vsakega meseca, in veljá za celo leto 2 gold. 50 kr.
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj X.

V Ljubljani 1. julija 1870.

List 13.

Otroške igre.

Marsikdo se bode muzal temu naslovu, in bode djal: „Šole so že prišle daleč — do otroških igrač“; vendar, ako to stvar bolj na tanko prevdarjamo in jo opazujemo posebno z odgojilnega in izobraževalnega stališča, moramo priterditi, da velik in znamenit del mladinske odgoje so ravno otroške igrače, katerih modri odgojnik nikdar ne sme zanemarjati. Vsak otrok je že po svoji naravi več ali manj nagnjen k delavnosti. Ta delavnost pa se deli v telesno in v dušno delavnost. Nekteri otroci so tako vstvarjeni, da so vedno nemirni, da se neprenehoma sim in tje gibljejo, in so, kakor jim pravimo „živ nepokoj“; to pa se jim ne sme šteti v napako, temuč odgojnik mora poznati to njih naravo in se po tem tudi ravnati. Drugi otroci pa so tihi in zamišljeni, vedno kaj duhtajo in mirno delajo. Tu vidimo n. pr. dečka, da mirno sedi po več ur, in hoče s svojim nepripravnim orodjem — s kakim nožičkom in z malo lesom — narediti kako prav pripravno reč, ki si jo je načertal v svoji glavi. Deklica, n. pr. sedi pri svoji punčki, jo napravlja, spravlja, nježno varuje, ali pa se pečá s kuhinjskimi opravili.

Kar zadeva take perve otroške igrače, se vé da šolski učitelj kot odgojnik pri tem ne more kaj pripomoči; njegova dolžnost je tu le ta, da pri takih igračah učence obderžuje v pravem kolovozu, t. j. da prežive otroke v njihovem početju zaderžuje toliko, da se ne pokvarijo kaj na telesu; vredjene telovadbe so pri takih otrocih edini pomoček, da se utruji in umiri preživa jim gibčnost. Otroke pa, ki raji delajo z duhom, kot s telesom, naj učitelj prav skerbno opazuje, in naj iz tega posnema toliko važno nagnjenje ali umsko zmožnost za to in uno umetnost, katero naj potem pri posamnih otrocih lepo goji

in napeljuje do pravega namena. Vendar pa naj učitelj pri tistih otrocih, ki so preveč in predolgo zamišljeni v svoje delo, toliko pazi, da jim to ne škoduje pri njihovem telesnem razvijanju. Tudi takim otrokom telovadbe zelo koristijo.

Druge verste so otroške igrache ali igre v družbi, t. j. take igre, kjer otroci sami med sabo ali tudi z učiteljem vred igrajo te ali une igre. Ako je pri takih igrah učitelj kot čuvaj ali oglednik, naj skerbí, da otroci igrajo take igre, ktere so telesnim vajam v obče vsem otrokom naj primerneje in pri kterih ni kake nevarnosti za zdravja voljo, n. pr. da se otroci preveč ne spehajo in ne pregrejejo, in če se to tudi zgodi, da se po tem polagoma umirijo in vstanovijo. Pri izbiranju družbinih iger naj učitelj tudi posebno gleda na to, da se izbirajo lepe domače, národne igre, kajti vsak národ kaže tudi celó pri otroških igrah svoje značaje. Dobro bi bilo, ko bi kdo, ki živi med domačim ljudstvom, take igre dobro opazoval in nam jih potem na tanko popisal. Učitelji naj bi tedaj tudi o tem oziru varovali in ohranovali domače kosce, da bi ne poginili.

Kedar se pa učitelj vdeležuje otroških iger, t. j. da tudi sam igra z otroci, naj skerbno pazi, da si pri tem ne škoduje na svoji veljavi in potrebni časti. Nikdar naj z otroci ne igrá iger, pri kterih bi bila njegova oseba v smešni podobi, ali da bi se n. pr. otroci učitelja tako ali tako dotikovali ali ga celó bili itd.

Naj primerneje za učitelja pri otroških igrah je to, da igre ravná in pri določbah določuje. Pri vseh igrah pa naj učitelj gleda na to, da se mladina vadi boljšega okusa in natančnega reda. Igre voditi ni lahko, in skušnja uči, da je za tako delo boljši skušen in že priletan mož, kakor pa mladeneč, ki mu še manjka skušnje in se pri tem prerad vtópi v svoje prežive mlade domišljije. Učitelj naj ima, kakor pri vsem poučevanju, tako tudi tukaj, pred očmi vodilo slavnega šolskega moža, ki pravi: „Kar je za odrasčene prav izverstno, to je za mladost še komaj srednje dobro“.

A. P.

Stari in mladi Slovenec.

U.

U.

O. U je a) conj. iam, kar tudi uže; b) praep. ad, apud cum gen. iungenda; c) componitur e) cum adjectivis ad deminuentiam significationem na pr. ubagrú purpureus, ublédivú sub-

pallidus, ubêliznû - nînû subalbus, uzelenû, učrûnû; β) cum verbis, respondens lat. au in auferre, aufugere, scr. ava ab, herab, weg, quod in compositione nominum respondet a privativo.

Za prvo pisarim navadno le že, u ali v opustivši; drugo rabijo Slovani in težko ga pogrešam časi (cf. fris. u lica); tretje razločujem še tudi p. ubežati, upeči se sich einbacken an grösse beim backen verlieren, ustaviti einstellen t. j. abstellen, nasprot vstaviti; ušteti se sich verzählen cf. Jezičn. I. 52).

Ubiti — ubyti.

O. Ubiti - bija - ješi occidere, od tod ubivati - jati; ubyti - bađa - deši deficere, od tod ubyvati deminui.

S. Po prvem tudi ubivîñû atrox, ubivîčîñû caedis cupidus, uboj, ubij - bojstvo, ubici - ijeci - ijca-teli-bojca-bojnikû homicida; po drugem pa ubytûkû quod deest, tûčîñû deficiens, ubavljati deminuere, ubavka.

Udobljati — udovljati:

O. Udobljati vincere, kar ude - udolêti - êvati, udolêtnikû victor, -lênikû victus; udovljati tudi vincere, cum dat. pa sufficere, satisfacere.

S. I udovliti - lja - liši sufficere, idoneum reddere, necessaria tribuere (cf. doblj VI, 28; II, 31); udovoliti se fatigari.

Ukora.

O. Exprobatio, ukorû m. contumelia, -riti - rjati contemnere, ukorivû insolens, -rilivû - rîñû - nikû iniurius, riteli contumeliose tractans, ukorizna f. ludibrium, opprobrium, ignominia.

S. Pomen mi je znan iz karati - koriti, pokoriti itd.

Ukreñati.

S. Ukreñati se -neši se sensus dubius, pravite, pa vendar primerjate z njim nsl. neukreten inexorabilis, cf. kreñati.

Drobtinice iz dnevnika slovenskega učitelja.

Spisuje Josip Levičnik.

Motto: „Nulla dies sine linea!“
Stari rimljanski pregovor.

Dalje pridemo pri gospodarstvenem uku do koruze. Imenoval jo je g. docent „naj dragocenejši dar, ki ga imamo iz Amerike“. (Tudi podzemljice, tobak in solnčnice nam je dala Amerika.) V Avstriji se je zlasti na Ogerskem prav veliko pridelala, in daje dobro moko, dobro kermo, slamo, žganje, pivo

itd. *) Turšica je sicer le enega plemena, a zernja je različnega. Tista, ki ima drobno, močno-rumeno in tanko-luščinasto zernje, je veliko boljša mimo one z debelimi svitlo-rumenimi zerni. Turšica ljubi mehko podnebje, vender se na višinah 2000 čevljev čez morje še dobro ponaša; sploh pa rodi naj bolje v vinskih krajih. Vgodno ji je vsako zemljišče, in sme se ji dobro gnojiti. Orje naj se ji globoko. Naj boljši zerni so pri sredi storžanov, in dobro je, ako se ti zerni odbirajo za seme. Sadi naj se turšica ne pred sredo meseca aprila; še bolje pa je, če se sadi še le meseca majnika, ker si z mrazom ne živita v prijateljstvu. S turšico je med rastjo mnogo dela, posebno z okopovanjem, in se dobro ponaša v tovaršiji z bučami, s fižolom in krompirjem. — V nekterih krajih imajo napčno navado, prav za prav razvada, da turšici verhe prižanjejo in ji tudi perje tergajo o mislih, da s tem rast pospešujejo, kar pa nikakor ni res, marveč sadežu tako na mnogostran škodujejo. Zernje take turšice je namreč slabše, laglje **), in tudi kalivost zarad tega terpi. K večjemu se sme, ako se zastran zgodnjega mraza hoče zorènje pospeševati, slama od storžičev odviti, da je tako sad bolj solncu razpostavljen. Za tim se je povedalo nekaj o turšičnih boleznih; zlasti rjá in snetjè ji radi škodujete, in kot pomoček zoper to se je svetovalo, da naj se seme nekoliko časa namakva v vitrijolu (Kupfervitriol). Govorilo se je tudi o nekterih škodljivih živalicah in zažélkah, ki so temu sadežu v kvar. Zrela je turšica takrat, kedar začénja perje veneti, in storžiči suhi postajajo. Za robkanje so se svetovali razni stroji. Sploh se nam je o tem pridelku skoraj naj več govorilo, in priporočevalo se je tudi sejanje turšice spomladi na zelnike ali druge prazne prostore kot presna piča, kar se tudi pri nas po Kranjskem že prav pogosto vidi. ***)

*) Po zagotovilu g. docenta turšica celó brez maščobe ni, in so po odstranjenju otrobi že olje iz nje dobili. Od tod izvira gotovo tudi njena redivna moč, ako se z njo živina pita. Pis.

**) Nalašna škušnja je pokazala, da je vagan turšice pri neposekanih verhovih tehtal 89 f., pri posekanih pa le 80 f. Pis.

***) Znamenito mi je bilo slišati, da tako zgodno turšico v nekterih krajih — kisajo. Delajo pa to tako-le: Na suhih, vodeprostih krajih skopljejo globoke, v koncih okrožene jame, kakor jih pri nas n. pr. napravljajo za apno gasiti. Turšica se pokosí, se pustí 1 ali 2 dni na njivi ležati, da že malo zveni; potem se poveže terdno v snope. Ti snopi se potem v jamo vložijo in se tako zeló stlačijo (kakor se n. pr. stlačí zelje v kadí), da se vzame zraku pristop. Bolje ko so snopi vkup zgnjedeni, bolje je. Na to se nasuje po verhu 2 do 3 čevlje zemlje, kar se pa tudi more dobro pohoditi in zatlačiti. Paziti je

Od turšice prestopili smo na proso, o katerem pridelku je g. docent vendar vedel, da raste tudi po Kranjskem in spodnjem Štajerskem. Tudi prosá je več plemen, in se ponáša povsod dobro, kjer rada rodi turšica. V mnogih krajih tudi proso sejejo, da ga imajo enako zgodnji turšici za presno kermo. Na proséno žetev je treba posebno dobro paziti, ker ta sadež zeló neenako zori.

Sočive (grah, leča, fižol in bob), o katerem oskerbljevanji smo se dalje učili, imenoval je g. profesor naj tečniši živež za ljudi in živino, in sicer sad za ljudi, stročje pa za živino. Poslednje vendar ne sme biti plesnivo ali rjavino. Sočive so navadno poletenski sadež; v nekterih krajih primesijo tudi zimski grah med ozimno rež, kar dáje posebno dobro pičo. Naj boljšo zemljo zahteva bob; druga sočiva je v tej zadevi manj zbirčna. Sadijo se ti sadeži meseca aprila; fižol pa še le meseca majnika, ker ga prezgodnjega rad pomladanski mraz pricverkne.

Ajda — ktera je dar srednje Azije — je prav pohleven sad, ker povsod rada raste, in ne potrebuje kaj posebnega oskerbovanja. Da ajda daje dobro kermo za čebele, je sploh znano, kakor tudi to, da ji veter o času cvetja in tudi mraz zeló škodujeta.

O podzemeljskih sadežih se je v obče govorilo, da se jim more globoko orati in gnojiti, zato pa pustijo tudi v toliko boljšem stanu njive za prihodnje poljnine. Izmed mnogih plemen repe, pese, krompirja in korenja hvalila se je zlasti sladkorna pesa, iz ktere delajo, kakor že imé pové, sladkor. Omenjalo se je za vsako teh rastlin, kako zemljišče ji je vgodno, koliko naj se jim gnoji, kdaj naj se sejejo ali pa sadijo, kako med rastjo oskerbljujejo in zrele spravljajo, vendar zavoljo obširnosti predmeta ne morem o vsaki reči posebej govoriti; le o krompirju, ki je eden pglavitniših sadežev naših krajev, naj povem, da se je priporočevalo, naj se sadijo celi krompirji, ali če so debelejši, naj se razkerhljajo na večje kose, da ima mlada rastlina v zemlji o kalitvi več živeža. (Tako sem omenjal tudi o pšeničnem semenu). Premajhne obrezke saditi — kakor je pri

---

treba, če se zemlja kaj spoka, da se špranje zopet dobro zadelajo. Turšica se potem pod zemljo spári (razkroji). V 6 do 8 tednih je parnica (Prozess) končana, turšica je skisana, in živina jo žrè, zmešeno s suho klačo, kaj rada, in je nek taka kerma za pitovno in vožno živino prav dobra in tečna piča. Ohrani se skisana turšica 1 do 2 leti. — Tudi repnik se baje dáje tako kisati.

nas po Gorenškem v mnogih krajih navadno — ni dobro. Priporočevalo se je tudi, naj se sadi zjutraj ali pa pod noč, in ako je mogoče, na oblačni dan. V misel se je jemala tudi krompirjeva bolezen, ktera je bila že v pretečenem stoletji znana, pri nas pa se še le l. 1845. in 1846. prikazala. Ta bolezen izvira od nekake gobe, se pričénja na perji*), in se zavleče potem v steblica in v sad. Svarilo se je v zadevi krompirjeve bolezni zeló pred slabim semenom in pred bolnim sadikom.

V daljnih ukih prestopili smo na kermne rastline, ki so ali detelja, ali pa nji sorodne trave. V Avstriji sejejo deteljo še le od kakih 100 let sim. Posebno je bil za razširjenje te rastline vnet neki Hubart, zato ga je pa tudi cesar Jožef povzdignil v plemeniti stan z naslovom: vitez Kleefeld-ski. Detelje našteló se je 10 ali 11 plemen, in govorilo se je več ali manj bolj na drobno o njeni ponáši. Akoravno so vsa deteljna plemena zastran njih redivnih obstankov priporočila vredna, se je vendar posebno lucernki (domá iz Perzije) govorila gorka beseda, ker na dobri zemlji rodí po 10 in še več let. Zahtevajo pa kermne rastline vse od kraja globoko orano, dobro zrahljano, plevela prosto zemljišče. Skerbí naj se tudi, da se med semenom samim ne nahaja plevel; seje naj se prav gосто, in naj se po potrebi prignóji z mavcem, s hlevnim gnojem, z gnojnico itd. Mraz, móča, suša, miši, tudi polži so detelji škodljivi. Mišem v nekterih krajih pokladajo strupa, kar je pa zeló nevarno. Mišnice naj se rabijo v to. Zoper polže, ki tudi na deteljsóih veliko škode napravijo, v nekterih krajih potegnejo okoli deteljišča brazdo; po Češkem pa nasujejo žaganja okrog takih njiv, kjer se bojé tega merčesa.

Seče naj se detelja takrat, kedar začénja cveteti. O tem nam je g. docent navedel nek švicárski pregovor, ki se nam zdí tako originalen, da ga od besede do besede tú ponovimo, namreč: „Man muss das Futter máhen, so lange es einem noch wehe thut“, kar bi se po našem n. pr. reklo: Kosímo kermo, ko se nam je še škoda zdí! Ko se je dalje še priporočevalo, naj se detelja ne pustí na polju tako zeló posušiti, da bi se ji perjiče osipalo, se je potem govorilo še o nekem drugem načinu, deteljo kot dobro kermo pripraviti in rabiti. Pustí naj

*) Perje jo imenoval gosp. docent kuhinjo, ktera krompirju življenje pripravlja. Pis.

se namreč pokošena detelja na pol oveneti, potem naj se naloži na kup, naj se dobro stlači in s slamo zakrije. Detelja se spari, ter se začénja kaditi; pa kup naj se le pri miru pusti; v 6 ali 8 tednih se sme potem taka detelja že klásti, in jo živina nek prav rada jé. — Priporočale so se dalje kot zelena (presna) kerma še sočiva, tako n. p. grah, grahorica; dalje ajda, ogeršica, tudi bela gorušica. Zadnjič so se svetovale tudi še razne trave, ki se sejejo med deteljo, kar so tudi „Novice“ našim slovenskim gospodarjem že mnogokrat priporočevale. Te trave so zlasti za take kraje in zemljišča dobre, kjer se detelja sama preslabo obnaša.

(Dalje prih.)

XIX. splošni nemški učiteljski zbor.

Po poglavitnijših čerticah spisal *Fr. Govekar*.

V torek 7. junija zvečer ob $\frac{1}{4}9$ je bilo predzborovanje; nadučitelj in okrajni šolski nadzornik Bobies iz Dunaja pozdravlja zbrane učitelje; potem predstavlja g. dr. Šulce-ta kot 21letnega sporočevalca pri splošnih nemških zborih. Dr. Šulce predlaga, da bi Bobiesa za predsednika predzboru izvolili, kar se tudi zgodi. Na to sporočevalec našteva, kaj naj bi se iz programa izpustilo, kaj pa naj se privzame za prihodnje tridnevno zborovanje. Vname se na to o tem živahna debata, ktere se je vdeleževalo več govornikov; na zadnje se zedinijo, ter določijo za prvi dan „semenišče učiteljsko“, drugi dan „verski nauk“ in za tretji dan pa „vprašanje o ženski izobraženosti“ in o „prevrnavi splošnega nemškega učiteljskega društva“.

Na to je bil za prvega predsednika splošnemu zboru enoglasno izvoljen Teodor Hoffmann iz Hamburga, za drugega Bobies in za tretjega Bertelt iz Draždan.

Pervi občni zbor 8. junija začel se je s petjem, s prekrasnim 132. psalmom, ktereга so izvrstno izpeljevali pevci Šubertove družbe. Bobies potem v imenu krajnega odbora zbor pozdravlja. Dalje spodbuja k vzajemnemu delovanju na blagor mladine, ter pristavlja, da v tem obziru ni razlike ne to stran, ne uno stran Litave, ne to, ne uno stran Mene. Konečno še željo izreka, da bi sklepi tega posvetovanja koristili dómu in šoli!

Dunajski župan dr. Felder pozdravlja učitelje v imenu dunajskega mesta. V daljšem svojem pozdravu pravi, da izobraževanje ljudstva in mladine ne ločijo deželne meje.

Dr. žl. Czeditik pozdravlja zbor v imenu vlade. Omenja prenarredbe, ktere je avstrijska vlada na šolskem polju pričela; omenja skerbí presvitlega cesarja, vlade in deželnega zastopa za povzdigo ljudske omike. Dalje pravi, da bo vlada s paznim očesom opazovala delovanje tega zbora, ter da jej bodo njegovi sklepi velike važnosti.

Dr. K. Hoffer pozdravlja zbor v imenu nemškega društva; omenja naloge ljudske šole, rekši, da more ona mladino zrejati tako, da bode kos veliki politični nalogi v prihodnosti.

Na to zbor poterdi volitev predzborovo, ter predsednik Hoffmann začnjenja sejo s tem, da se naj prej zahvaljuje za zaupanje, ter željo izreka, da bi vladal ta zbor ravno tisti duh, kakor je vladal druge zборе.

Pervi govornik vodja Köhler iz Dunaja govori „o pomanjkljivosti in povzdigi nemške omike in njene naprave iz znanstvenega stališča“. Jedro tega govora je bilo, da naj na viših šolah na Nemškem napravijo učiteljsko stolico za skupno nemško izobraževališče.

Dr. Brüllov iz Berolina predlaga gledé učiteljskih semenišč: 1. učiteljska semenišča naj bodo po velikih mestih; 2. notranjost ali internat v semeniščih je nepotreben. To dokazuje in pravi med drugim, da v semenišču more se učitelj povzdigniti na toliko duševno stopinjo, da si potem sam more prisvojiti za važno ljudsko življenje potrebne izobraževalne pripomočke. Semenišče naj mu dá kal k znanstvenemu prizadevanju za vse življenje. Prevzetoval se potem ne bode, kajti le bedaki se prevzetujejo. Semenišča pa morejo biti tudi za to po velikih mestih, ker si tukaj učence zraven nauka za učiteljstvo tudi pridobuje splošne omike, kajti po velikih mestih se oživlja čutstvo za umetnost, v velikih mestih najdejo učenci v zgodovinskih spominkih navod k preiskavanju zgodovine svoje domovine itd. Pa tudi družbena olika se po velikih mestih nahaja. Slepa pokorsčina, hlapčevstvo, nepoterpežljivost pa je sad internata. Le ta, ki je sam v resnici značajan, more v to odgojevati svoje učence. V znotranjih šolah (internatih) pa cvetè le ovajavstvo, hinavščina in svetohlinstvo.

Lederer iz Pešte podpira predlog Köhler-jev, pa zraven pristavlja, da naj se v semenišču učitelji tudi vadijo in napeljujejo duševne moči učencev poznavati; to se more pa le doseči, ako se vsakemu pripravniku izroči po enega učenca v izrejo, da more nad njim duševne moči opazovati, ter to za-se rabiti.

Profesor Šviker iz Pešte govori tudi zoper internat.

Eckhardt, profesor na Dunaju, podpira Köhlerjev predlog, ter pravi, da zadržek ljudske izobraženosti je umazano književstvo.

Lüben, vodja iz Brema, pravi, da pred vsem je naj važniša naloga, napraviti izgledna semenišča, in da naj se vodstvo semenišč izroča le takim možem, kateri so prosti bogoslovskih predsodkov, ter da vzorno podobo ljudske šole prinesó že seboj v semenišče.

Dr. Borneman iz Draždan govori zoper Brüllov predlog, ter pravi, da Köhlerjev predlog naj se spolnuje tam, kjer so pomočki in možje za to. Po njegovem mnenji se pa v manjših mestih poprej v družino vpeljujejo učenci, nego po velikih mestih. Internat naj se pa ohrani v nižih razredih, v viših naj pa vlada prostost.

Dr. Pollok pobija predgovornika, ter podpira Köhlerjev in Brüllov predlog.

Neuman govori tudi zoper Bornemana, ter še pristavlja, da naj se zahteva za sprejem v semenišče drugi realni razred (peti razred avstrijskega realnega gimnazija).

Dr. Hermes, dekliski učitelj v Berlinu, pravi, da je treba z dečki drugače ravnati, kakor z dekleti, zato naj se v semeniških tudi o ženski pedagogiki podučuje. Semenišča naj se tedaj združujejo z dekliskimi šolami.

Dr. Heinrich iz Prage predlaga, da naj se denar porabi rajši za štipendije, kakor pa za internat.

Obert, fajmošter iz Erdeljskega, se v obče vjema s predlogom Brüllovim, pravi, da pa vendar ni treba pozabiti, da je Diesterweg gojil značaje tudi v internatu.

Dr. Meier iz Lübene predlaga: 1. semenišča naj iščejo javnosti s programi, enako drugim spretnejim učilnicam, da jih obsodi pedagogična kritika, ktera so dobra ali slaba, bodisi da so ali v velikih ali v malih mestih; 2. da se učitelji in učiteljice morejo dostojno izobraževati, naj se jim dovoljuje potrebnega odpusta in potnine v denarjih; 3. vsaka šola naj se tako prestroji in vredi, da si skupno osobje odgaja za potrebo samo dovolj mladih učiteljev.

A. Petsch iz Berlinu pripoveduje, da je pruski minister Bethman-Holweg pripoznal, da je vspeh ljudske šole večji od univse, ter da se more ta od une učiti. Učitelj naj se posebno soznanja z družinskimi razmerami. Djanja je premalo, pedagogične umetnosti in izobraževanja pa da je na kupe.

Dr. Dittes, vodja na Dunaju, pravi, da za Köhlerjev predlog se bode le takrat oživel, kedar bode videl učilni načert učiteljske stolice. Da bi se pa internat brezozirno zavergel, se mu ne zdí dovolj dokazano. Da bi se pa učiteljska izobraževališča prenesla na vseučilišče, se mu pa od praktične strani ne zdí modro. Naj bolje bi bilo, da sledi dobri ljudski šoli šest razredno semenišče. Učiteljska semenišča pa naj se napravijo po večjih mestih. Da se šolstvo boljša, potreba je, da se na naj prvem mestu ali na čelu šolstva kaj spremeni. Nesreča je, da je ministerstvo za uk in bogočastje združeno. Po večjih državah naj bo ministerstvo za uk samostojno, po manjših pa naj se združuje z notranjim ministerstvom.

Sack iz Berlinu predlaga, naj se koj sedaj izvoli 18 udov, kteri naj bi na podlagi govorov tretji dan zboru naznanili resolucijo gledé učiteljskega izobraževanja. Toda zoper ta predlog se je oglasilo več govornikov, in zato se je začelo precej glasovati, in bili so sprejeti ti le predlogi:

Švikerjev: „Imenovana semenišča in preparandije so neprimerne, nevarne in škodljive, zato naj se odpravijo“. Böhmov: „Nemško učiteljsko semenišče na podlagi splošne ljudske omike in izobraženosti je prava šola za národno pedagogiko“. — Kehrov in Brülllov: 1. „Za učiteljski stan so sposobni le taki učenci, kteri so terdnega zdravja, duševno dostojno zmožni, ter npravno dobro izrejeni, pa da so vstrezali dolžnostim ljudske šole; 2. z vsakim učiteljskim pripravljšcem naj bo združeno zgledno vredjeno semenišče, za to je pa potreba, da so taka po velikih mestih; 3. za mestne in ljudske šole različna semenišča so nepotrebna; 4. tisto semenišče je naj boljše, ktero učence naj bolj napeljuje k lastnemu daljnemu izobraževanju; 5. internat je za ljudske učitelje nepotrebna naprava“.

Ledererjev: 1. „Po semeniščih naj se naravoslovje bolj goji, kakor do sedaj; 2. vsak pripravnik naj se tudi na to napeljuje, da bo, kakor izrejniki na svojem mestu starišem duševni zdravnik, in kakor izvedenec v znanstvu človeške nature jim tudi olikan svetovalec“.

Kehrov predlog: „K višji omiki učiteljevi je potreba boljše plače, drugega nadzorstva in proste šole“.

Petschev: „Zbor naj opominja večja mesta, da naj napravljajo v duhu noveje pedagogike mestna semenišča“.

O Köhlerjevem predlogu se je dvakrat glasovalo, in je bil sprejet pri drugem glasovanju.

Dittes-ov predlog: „Ministerstvo za uk naj se popolnoma loči od ministertva za bogočastje, ter naj se napravi za uk ali samostojno ministerstvo, ali naj se pa združi z znotranjim ministerstvom“.

O pol treh popoldne je bil konec prvega zбора. (Dalje prih.)

Otroški vertec.

Kralj in kmetič.

(Svobodno poslovenjeno.)

Neki mogočni, pa ljudomili kralj je jezdaril enega dne mimo njive, na kateri je ravno postarani kmetič oral. „Oče! ali je to polje vaše?“, vpraša kralj kmetiča. „Ne, vaše veličanstvo!“ odgovori pohlevno kmetič, „obdelujem ga le za dnino“.

„In koliko doboste plačila za svoj trud?“, vpraša kralj dalje. „Štiri desetice“, odgovori vprašani. Priprosto, nevstrašeno obnašanje kmetičevo je kralju všeč, torej še dalje z njim goričava: „Kako nek potrosite vi te štiri desetice“? Kmetič se malo za ušesmi popraska, potem pa pravi: „Kako jih neki potrosim? Ena desetica je za me in za mojo ženko za živež; z drugo plačujem svoje dolgove; tretjo vložim na obresti, in zadnjo dam vbogaime“. Kralju je bil ta odgovor nerazumljiv, torej reče kmetiču, naj mu te potroške bolj natančno razloži. Kmetič tako-le pripoveduje: „Kar se tiče prve desetice moj odgovor ne potrebuje razjasnila. Kar zadeva drugo desetico, s katero dolgove plačujem, je pa tako-le: Imam domá še žive stariše, ki so zavoljo velike starosti že za vsako delo nezmožni; ker so pa oni v moji mladosti za mene tako lepo skerbili in me preživili, je pač več ko prav, da jim sedaj plačujem, kar sem kdaj od njih dobil. V to tedaj potrosim drugo desetico. — Tretjo dajem na obresti s tem, ker jo potrosim za dobro odgojitev svojih dveh otrok, o katerih upam, da bosta tudi ona mene na starost lepo preskerbovala, ko ne

bodem mogel dalje delati. Z zadnjo desetico, katero dajem vbogaime, pa preredujem iz bratovske ljubezni svoje dve revni in bolehní sestri, ki si nič prislužiti ne morete. Kralju so bili potroški kmetičevega zaslužeka tako všeč, da ga bogato obdaruje. Ta dar pa je tudi kmetiču podlaga lepše prihodnosti. Postal je vsled umnega gospodarenja premožen mož, in vsi, ki so ga poznali, so ga zeló čislali.

Kdor starše hvaležno spoštuje,

Sam srečo obilno si kuje.

Rodoljub Podratitovski.

Ogled po šolskem svetu.

Iz Idrije. Ker sem toliko o pisnih zvezkih tožil, bode me morda kdo zavernil s tem, da mi Greinerjeve in Pokornitove pisne knjižice v zgled stavi. Kakor so ti zvezki izverstni, ker imajo lep, terden papir, čedne predpise, poglobne čerte, vendar so za rabo v ljudskih šolah manj pripravni, toda bolj pa za zasebno in domače poučevanje. Učenec ravna se po tih zvezkih mora prvo predpisno versto po strani, 8 do 10 krat prepisovati, kar je učencem večkrat predolgočasno delo, ker jih veselí le sprememba. Ako učitelj pri rabi teh zvezkov ne kaže na tabli izpeljave čerk in njih vezave v zloge in besede, bodo otroci to predpisno versto napak posnemali, morda v vsaki poslednji versti. Ker pa mora učitelj v ljudskih šolah v sleherni uri na šolski tabli razlagati in predpisovati, torej je vsaki lepopisni zgled v pisnih knjigah nekako odveč, ker otroka dostikrat zapelje, da ga le mehanično prav ali neprav posnema in za učiteljevo razkladanje na tabli se dostikrat ne zmeni. Le, kjer je velika različnost med učenci, so taki zvezki dobri, da morejo po njih zmožnostih v različnih zvezkih pisati. Tudi notranja oprava teh zvezkov ne bo morda vsem vstrezala. V Greinerjevih zvezkih je sim ter tje pisna lega nekoliko zeló nagnjena in pri latinskem pisanju so nekatere čerke po podobi in načinu nemških čerk zavite, kar je zoper pravi značaj latinskega pisanja. Sicer so pa zgledni spisi v Greinerjevih zvezkih tako lični, da bi jih posebno učitelj ljudskih šol pri svojem poduku v marsičem moral posnemati.

Čedne, proste in naravno zložene, lahko izpeljive oblike, naravna, neposiljena vezava posamnih čert in čerk, obilost tankih (lasnih) poteglejev, kar vse tudi hitropis pospešuje — vse to kinča Greinerjeve zvezke. — Pokornitovi zvezki so zlasti za vaje v lepopisju pripravni; manj se priporočajo za hitropisje. Predpisi ali lepopisni zgledi so prav krasni in razodevajo pravi znak latinščine. Lega pisa je nekoliko zeló stoječa, in oblike so za male otroke pretežke. Široka linijatura v teh zvezkih in obilo praznega prostora je menda za to, da se več zvezkov popiše. (?) Pretresovaje Greinerjeve in Pokornitove zvezke našli smo torej v obeh nekaj pomanjkljivega pa tudi marsikako

dobro zernice, katero se pri lepo- in hitropisnem poduku z vspehom more porabiti. Naj bolj pa so nam vstrezali Levčevi „lepopisni zgledi“, zlasti „slovenski“. Ne samo lepa oblika posamnih čerk in čert in njih čedna, ročna, za hitropisje vgodna izpeljava, ampak posebno tudi temeljito razkladanje obstojnih delov pisnih čert in njih skladba v čerkine celote in izvrstni način (amerikanski), po katerem se učenec lepo- in hitropisja ob enem uči — vse to so lepe prednosti teh „lepopisnih zgledov.“ Slehernemu slovenskemu učitelju so ti lepopisni zgledi zelo potrebni, če si hoče lep način lepopisnega poduka prisvojiti i svoje učence pravilnega slovenskega rokopiša naučiti, a ne jim siliti svojih lastnih, večkrat nepravilnih i napènih oblik. Le škoda, da je vvod, ki tem zgledom v pojasnjevanje stoji na čelu, težko razumljiv i v nekaki okorni slovensčini.

V lanskem sporočilu Šentjakobske glavne šole v Ljubljani sem bral o polegkih čertah (Lagelinien), ktere je g. Belar pri lepopisnem poduku priporočal. Ta stvar se je pretresovala pri 3. odborovi seji učiteljskega društva. Priporočalo se je, da bi imeli pisni zvezki tiskane polegne čerte, in dokler se to ne zgodi, naj se to nadomestuje s svinčnikom. To učitelju obilo časa vzame, učenci pa ne znajo čedno prečertati, in verh tega take debele s svinčnikom narisane čerte kazijo pis.

Tanke tiskane čerte bi bile sicer koristne, a pomagamo si lahko z drugim pripomočkom, kterega je idrijski učitelj, g. Stegnar, že pred neki leti v našo šolo vpeljal.

To je namreč podkladek s polegnimi čertami (Faulenzer mit Lagelinien), Kakor so navadni podkladki z ležečimi čertami boljši mimo debelo tiskanih čert v naših „diktandah“, tako so tudi taki podkladki s polegnimi čertami primernejši, kakor tiskane polegne čerte po pisnih zvezkih. Otrok potrebuje take podkladke le toliko časa, dokler pri pisanji ne zadobi stalne lege. Če je pa učenec vedno primoran, rabiti pisne zvezke s tiskanimi polegnimi čertami, nadlegujejo i ovirajo ga te čerte prav pogostoma v urnem pisanji. Kdor tedaj korist polegkih čert spozná, rabi naj omenjene podkladke*), ker so boljši od tiskanih polegkih čert.

(Prih. dalje.)

Iz Černomlja. V dopisu iz Gorenškega od 1. junija se čudi g. dopisnik, da toliko učiteljev, kakor je nas, ne dobi več in bolj tehtnih vzrokov zarad zanikernega šolskega obiskovanja, kakor smo jih ravno mi omenili. — Mislili smo, da jih bode on dokaj naštel, pa le dva je povedal, ki sta za nas „null und nichtig“, tedaj neveljavna. — Šolski obisk in napredek nič ne zaderžujejo naše uradnije, kajti pri nas pišejo gg. uradniki nemško in slovensko, slovenska pisma sprejemajo, in tudi po šolah se nemško produčuje, kjer občine to zahtevajo; tudi duhovščina ni temu pri nas kar nič kriva, ker pri nas je še vse pri starem, razun da imamo namesto dekana okrajnega poglavarja kot šolskega nadzornika. Kako je pri vas, nam ni znano in nas to tudi ne briga, sej mislimo, da ste vendar videli, da smo mi

*) Take podkladke rabijo tudi pri sv. Jakobu v Ljubljani. Kdor jih želi na zgled dobiti, rado se mu postreže.

govorili le o svojem šolskem okraji, da pa mi za naš okraj bolje vemo ko vi, nam ne bote zamerili. To si pa tudi lahko mislite, da se učitelji ne bomo vtikali v uradnijske reči; kar je še tū pomanjkljivega, naj tisti popravijo, ki imajo o tem pravico govoriti. Ljudski učitelji ne bomo pisarnic predrugačili, če jih vlada ne bo; zato se pa tudi nišmo o tem pomenkovali, in se nišmo nikogar bali, in ako bi se bili tudi na druge okraje ozirali. G. dopisnik! tū nište prave zadeli, akoravno ste mislili. Kar zadene „Pr. Slovnico“, prav dobro sami vemo, da v pravih rokah, t. j. v dobri glavi dober sad rodi; tudi mi smo jo pregledali, ne le, kako je vezana, ampak tudi kako je pisana, sicer bi ne bili mogli o njej nič omeniti; toda mi nišmo imeli učitelja pred očmi, ampak učence. Mi tudi prav dobro vemo, da gola pravila se učiti je prazno slamo mlatiti; kaj pa mi želimo, vam je gotovo čisto neznano, tedaj bi bili kaj pametno storili, ako bi bili vgodnega časa počakali. G. izdatelj imenovane „Slovnice“ je sam omenil, da se mora zraven nje še tudi Janežičev „Sprachbuch“ ali ktera druga sl. Slovnica pri poučevanju rabiti; zakaj bi pa tedaj tudi mi svoje želje ne smeli povedati.?

O d b o r

okrajnega učiteljskega društva.

Iz Černomlja. (Konec.) G. J. Kolbezen, posestnik v Černomlju: Znano je, da storé vsi velik del celote pri delu. Posle moramo drago plačevati, pa nimamo zaželenega dobička. Imajo slabo navado, da iz službe stopajo, kedar je naj več dela, postava pa velí, da naj se o božiču ali o novem letu menjujejo. Veliko jih o božiču v službo stopi, da se čez zimo preživé, o svetem Jurji grejo pa iz službe, da potem nadničijo in se gostijo, kakor je bilo že omenjeno. Gospodje učitelji, ki imate priliko pogovarjati se z občanami o različnih zadevah, razglašajte tudi to postavo, da bode ta slaba, škodljiva navada pri poslih postavno nehala. Drevesce se dá upogniti, drevo ne več. Vi gospodje učitelji imate tudi zrejati drevesca (otroke), ki se dajo še upogovati, njih serca so mehka, polagajte jim tedaj med drugim tudi prav živo na serce, da naj ne bodo drevoderci. Glejte, kaj se je meni zgodilo! Zasadil sem murbe, prišel je pa hudoben človek, in mi jih spodrezoval, da so se posušile. Enkrat zadenem na starčeka pri tem delu, ga prašam, zakaj mi to dela, in on hladno odgovori: „Čemu bo pa rastle to nepotrebno drevje tukaj pri njivah“? Taki so ljudje. Ne vejo, čemu je murba. Koliko revnih vasí je po naših krajih, ki bi si prav lahko opomogle, ako ki znale s svilorej se pečati. — Potreboval sem pri nekem zidanju veliko lesa, in skoraj ves svoj les sem posekal. Da bi precej drug les rastle, zasadil sem mlade smrekice. Vedel sem, da meni ne bodo prinašale dobička, temuč še le mojemu nasledniku, hotel sem pa v tem pokazati, da naj bi ljudje precej mlada drevesca posadili tam, kjer stara posekajo; pa kaj se mi je zopet zgodilo? Hudobneži so mi skoraj do čistega smrekice uničili. Da, na ta načinjenja ves napredek.

G. P. Borštnik: Pri nas bi se ne odgojila mlada drevesca, ako bi se tudi zasajala, ker bi koze verbove pogrizle, in potem bi le

germovje rastle. Ako bi se hotli gojzdi zasajati, moralo bi se prepovedati kože imeti.

G. J. Juvan: Z družinimi močmi se more kaj storiti. Tudi kmetje naj bi se tedaj združili. Kmetijske družbe so že osnovane, tedaj družega ne manjka, kakor da kmetje k nji pristopajo. Toda koliko kmetov pa vé za te družbe? koliko jih vé, da je tudi v Beli Krajni podružnica kmetijske družbe? Gotovo malo, še manj jih pa vé namen teh družeb. Učitelji tedaj, kateri hočejo kmetijstvo pospeševati, naj občinjanom o tej družbi in njeni podružnici kaj več povedo. Ako bi imela družba več udov, lože bi si orodja, semena, posebno dobra plemena za živinorejo itd. kupovala in kmetom pošiljala. Dobri rokodelci bi se vadili orodje delati, ktero bi se jim naj pripravniše zdelo. Žeteli je posebno dobrih plugov, kajti s sedanjimi kaj težko in slabo orjejo; v vsak plug so po štirji voli vpreženi, in potem se še naj manj po trije ljudje zraven dolgočasijo; z novimi plugi pa lahko en sam človek orje. Kmet hoče vsako reč popred poskusiti, potem si jo še le omisli. Za kmeta je, se vé da preveč, toliko letne društvenine plačevati, toda upati je, da bi jih c. kr. družba za znižano društvenino sprejemala, ako bi se jih veliko vpisalo. Kmetijska družba bi tedaj za povzdigo kmetijstva lahko veliko storila, naj prvo je pa potreba, da društvenino za kmete zniža, in proučno za to naj bi poslale vse podružnice c. kr. družbi v Ljubljano.

G. P. Borštnik: Kmetje o pravem času ne kosé ali ne sečejo. Oni pravijo, da se takrat kosí, ko je trava zrela, namreč ko cvetice odvetó in bilke začénjajo rumeneti. Takrat je pa že naj manj polovico redivne moči trava zgubila. Košnje naj boljši čas je, ko trava ravno naj lepše cvetè. O tem naj bi se nevedni kmetje podučevali, da si bodo bolj tečne kerme pripravljali.

G. M. Stanonik: Pri nas sta dva fantička z žvepleni klinčki zažgala suho resjè. Posestnik je prišel mene prosit, da bi ju za to kaznoval. Rečem mu, naj gre rajše k njunim staršem, oni so premožni, mu bodo že škodo poplačali. Ali glejte — posestniku se ni škoda storila, kajti tam na pogorišču je zrastle naj lepša trava, in sedaj že poljanci sami požigajo resjè.

Pervosednik: Mislim, da smo danes že dovolj o kmetijstvu govorili. Ta stvar je sicer važna, lahko bi se tedne in mesece o njej pomenkovali, vendar jenjajmo o tem, ker pridejo še druge reči na dnevni red. Drugi predmet, ki ima priti na dnevni red, je telovadba v ljudski šoli. Kaže naj se tudi praktično, kako se dá v šolski izbi o telovadbi podučevati. O tem je hotel prvi govoriti g. L. Kožuh. Kakor pa vidite, ni ga danes tukaj, gotovo so ga važni vzroki zadržali, da se ni mogel zboru vdeležiti.

G. J. Schiller (po nemški): Ministerski ukaz bogočastja in nauka z ukazom 26. jan. 1. 1868. ukazuje, da naj se že po ljudskih šolah telovadi. Ker pa niso vsi učitelji zmožni, da bi znali v tem nauku podučevati, ker se sami niso vadili in učili, torej bo skoraj gotovo c. kr. vlada sklenila, da hoče vsako leto o počitnicah nekaj učiteljev v glavno mesto na deželne stroške sklicati, da se

bodo učili telovaditi. To bi pa deželo, kakor tudi učitelje, ki bivajo daleč od gl. mesta Ljubljane, preveč stalo, in jaz sem prepričan, da bi se marsikteri nas rajše tukaj domá vadil, ko pa za več časa od doma šel, posebno tisti, ki imajo družinico. — Mislim tedaj, da bi bilo marsikteremu vstreženo, ako bi mi tukaj za se v našem šolskem okraji, kjer je že učiteljsko društvo osnovano, tudi šolo za telovadbo vstanovili, posebno, ker sta dva med nami o telovadbi precej izurjena, ktera bi lahko potem druge vadila. C. kr. vladi bi bilo naše početje gotovo všeč in tedaj tudi upam, da bi nas o tej reči rada podpirala. Da se pa o telovadbi bolj izurimo, potrebujemo precej orodja, kterege si sami ne moremo kupiti, torej predlagam: „Odbor učiteljskega društva v Černomlji naj pošlje v Metliko sl. oskerbnistvu vitežkega reda prošnjo, da bi za omenjeno telovadnico podarilo ali saj za znižano ceno dalo potrebnega lesa; sl. oskerbnistvu rudarskega društva v Gradacu za potrebno železo, da bi ga dalo ali zastonj, ali saj za znižano ceno, in mestnima občinama Metlike in Černomlja za druge stroške.

Sprejme se ta predlog s pristavkom, da naj se namesto znižane cene postavi: zastonj.

G. J. Schiller: Korist telovadbe je tako vsakemu znana; tedaj bom le še pokazal, koliko in kako se more v šolski izbi telovaditi. (Kaže djanjsko.)

Na dnevnem redu je bil še pogovor o Praprotnikovi „Slovnici“, toda, ker je čas že potekel, se ta razgovor odloži za drugo sejo, in zbor se konča.

Iz Teržiča smo dobili obširen odgovor na g. „Resnicoljubovo“ zavernitev, v katerem g. „Poročevalec“ pravi, da ni tako hudo mislil, ko je popisovaje uč. zbor mimo grede izustil nektere zbadljive — pa resnične opombice, — o katerih ga tudi g. „Resnicoljub“ ni kaj spreobrnil. Prostora nam manjka, da bi take krajne zadeve obširneje obravnavali; „Tov.“ še z drugimi bolj važnimi spisi ne more priti na versto; prosimo tedaj: G. „Por.“, ne bodite zavoljo tega hudi!

Vredn.

Iz Podratitovca. (Poslano.) Ker po nekih zunaj uč. zbora izustenih besedah sodim, da je berž ko ne g. „Resnicoljub“ iz Škofje-loke v svojem dopisu v zadnjem listu „Tovarša“ na str. 190. z besedami: „Če se je ravno g. poročevalec (in z njim morebiti še en gospod) dolgočasil itd.“ — tudi po meni udariti hotel, ga vljudno poprosim, naj ostane drugi pot v svojih dopisih tudi on pri tem, kar drugim svetuje, namreč „pri reči“, naj ne sodi nikogar krivo, ter ne pika sobratov, ki mu nič žalega nočejo. Dobro vem, da lastna hvala nikogar ne odlikuje; toliko pa vender mislim, da smem povedati, da do sedaj me višje šolske oblasti niso poznale kot takega, ki se k učiteljskim zborom hodi dolgočasit. — Brez zamere! Podratitovski.

Iz Ljubljane. (Vabilo.) Moje „serbske, hervatske in slovenske pesmi“ (op. 5.) se že tiskajo, in bojo do konca tega meseca gotove. V tem zvezku so sledeče pesmi: 1. „Sablja moja“ za glasvir in moški zbor; 2. „Uzor“, samospjev s spremljevanjem glasvira; 3. „Domočutstvo“, moški zbor.

Prosim svoje prijatelje in znance in vse ljubitelje narodne umetnosti, naj se potrudijo tudi naročnikov nabirati. Na vsakih 5 eksemplarov dajem enega po verhu. Cena je 1 gl. Denar se pošlje naprej ali po poštnem povzetju (Postnachnahme).

Na svetlo prišle so moje „serbske, hervatske in slovenske pesmi“ (op. 4) in sicer: 1. Slavenska himna; 2. Onam' onamo; 3. Moja ladja; 4. Što čutiš; 5. Oj kerčmar, čaše amo; 6. Bogovi silni; 7. Beše jedno zlatno doba. Cena temu zvezku je 2 gold. Kdor vzame 5 eksemplarov, dobi enega po verhu.

Davorin Jenko.

Praga Václávské náměstí Nr. 13 u zlaté husi.

— V gospodarsko šolo na Dunaj in v Gradec pojde toliko-le učiteljev: iz spodnje Avstrije 12, iz Salcburškega 6, iz Tirolskega 20, iz Marskega 40, iz Šlezije 10, iz Bukovine 6, iz Štajerskega 20, iz Koroškega 10, iz Kranjskega 8, iz Primorskega 6, iz Dalmacije 6.

— Pri 19. nemškem uč. zboru na Dunaju je bilo 4983 vdeleževalcev. Darila za ta zbor so znesla vkup 14.000 gold.

— Po naj novejših novicah bode menda zopet Stremayr minister za bogočastje in uk. Bog daj naši toliko terpeči Avstriji vendar enkrat že nemoten ljubi mir!

— V založbi Češko-Tilla ste ravnokar prišli na svetlo dve „Tantum ergo“ za sopran in alt (ali tenor in bas) in za orgle, ki jih je zložil slavni skladavec g. Anton Nědved, in jih je poklonil preč. g. proštu in deželnemu šolskemu nadzorniku dr. Ant. Jarcu. V tem novem delu, kakor v prejšnjih njegovih, veje krasen, resen in častljiv cerkveni duh, ki človeško serce povzdiguje k Onemu, pred katerim se uklanjajo vsa kolena na svetu in v nebesih. Izpeljava je prav lahka. To krasno delo živo priporočamo tedaj vsem mestnim in vaškim orglavcem. Cena temu zvezku (op. 19) je 35 kr.

Po posebni dobroti g. skladatelja dobivajo vsi p. n. g. g. naročniki „Uč. Tov.“ ta zvezek po znižani ceni za 20 kr., za kar se mu „Tov.“ vredništvo priserčno zahvaljuje.

Vabilo

na naročbo „Učiteljskega Tovarša“ za II. polovico tega tečaja.

Vljudno prosimo vse p. n. g. g. naročnike, ki so „Tov.“ le za pol leta naročili, da bi sedaj naročnino doplačali. Želimo pa tudi, da bi se k „Tovaršu“ zbralo še mnogo novih tovaršev, da bi bil čedalje krepkeji, in da bi vedno bolje služil sedanjim velikim potrebam domačega šolstva. Slovenski učitelji in šolski prijatelji, podpirajte edini domači šolski list!

Vredništvo in založništvo.

Odgovorni vrednik:
Andrej Praprotnik.

Tiskar in založnik:
Jož. Rudolf Milo